

Natora-Macierewicz, Hanna

"Drukarstwo w Rzeczypospolitej
Krakowskiej i Galicji Zachodniej w
latach 1815-1860", Anna Aleksiewicz,
Wrocław 1976 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Prasy Polskiej 17/2, 121-122

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Anna Aleksiewicz, *Drukarstwo w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji Zachodniej w latach 1815—1860*, Wrocław 1976, ss. 180, i ilustr.

Kolejny, trzechsetny tom serii „Acta Universitatis Wratislaviensis” poświęcony został historii drukarstwa. A. Aleksiewicz przedstawiła w swojej pracy dzieje zakładów typograficznych w Rzeczypospolitej Krakowskiej i Galicji zachodniej w latach 1815—1860. Zarówno zakres terytorialny, jak i chronologiczny został przez autorkę uzasadniony i nie nasuwa wątpliwości. Wprawdzie w omawianym czasie ziemie te nie stanowiły zawsze jednolitego obszaru administracyjnego, ale ich dzieje polityczne, rozwój kulturalny i gospodarczy, stosunki wyznaniowe pozwalają traktować je jako zwartą dzielnicę.

Cezurę początkową pracy wyznaczają ustalenia Kongresu Wiedeńskiego, końcową — ogłoszenie w 1860 r. tzw. edyktu październikowego zapowiadającego autonomię narodową Galicji.

We wstępie monografii autorka postawiła sobie szereg pytań badawczych. Celem pracy było ustalenie, ile zakładów drukarskich działało w Krakowie i Galicji zachodniej, jaka była chronologia ich powstawania, kto je prowadził, jakie wyposażenie techniczne posiadały, jak liczny był personel oficyn, jak układały się stosunki współpracy i konkurencji między drukarniami. Zagadnienia te omówiono w dwóch pierwszych rozdziałach pracy. Z ośmiu krakowskich oficyn najobszerniej potraktowano Drukarnię Akademicką. Działalność typografii Krakowa i Galicji zachodniej zaprezentowano na tle ogólnej sytuacji politycznej i kulturalnej, ze szczególnym uwzględnieniem roli instytucji naukowych jako inicjatorów i głównych odbiorców produkcji wydawniczej.

W ośrodkach wykazujących większą prężność polityczną i gospodarczą, będących siedzibą władz administracyjnych i duchownych, mających lepiej rozwinięte szkolnictwo oficyny drukarskie powstawały szybciej. W drugim rozdziale pracy autorka omówiła działalność zakładów typograficznych w Tarnowie, Bochni, Wadowicach, Rzeszowie, Nowym Sączu i Jaśle.

Dwa kolejne rozdziały rozprawy poświęcono efektom pracy drukarni. W miarę możliwości A. Aleksiewicz ustaliła autorów, tytuły i daty wydania książek i broszur. Analizując repertuar wydawniczy spróbowała wykazać, jaki wpływ na dobór drukowanych pozycji miało wykształcenie i zainteresowanie samego właściciela drukarni.

W ostatniej części monografii scharakteryzowano produkcję oficyn. Z drukarni krakowskiej wyszło najwięcej opracowań naukowych, beletrystyki i literatury periodycznej, z prowincjonalnych — lektury dewocyjnej.

Rozprawa A. Aleksiewicz jest pierwszą próbą szerszego potraktowania tematu. Dotychczas badaniami objęto jedynie działalność oficyn Krakowa i niektórych zakładów prowincjonalnych.

A. Aleksiewicz uściśliła wiele faktów z dziejów oficyn, sprostowała niektóre dawniejsze ustalenia. Pełniejszy obraz rozwoju drukarstwa dałoby ściślejsze powiązanie tematyki pracy z działaniami cenzury. Wprawdzie autorka sygnalizuje główne etapy działalności cenzury krakowskiej, w szczególnych wypadkach odsyła czytelnika do swojego artykułu zamieszczonego w „Rocznikach Bibliotecznych”, ale dalsze rozdziały dowodzą, że praktyczna działalność cenzury i zakres jej ingerencji muszą być integralnym elementem wykładu. Np. ograniczeniami politycznymi czy też pewnym złagodzeniem kursu politycznego tłumaczy autorka wahanie liczby odbitych tytułów i działających typografii.

Praca przynosi wiele interesującego materiału z zakresu historii prasy: biogram A. Z. Helcela, wydawcy i drukarza „Kwartalnika Naukowego”, J. Maja — wydawcy, redaktora i drukarza „Gazety Krakowskiej”, S. Gierzkowskiego — drukarza i wydawcy „Gazety Krakowskiej”, „Gońca Krakowskiego” i dwutygodnika „Wanda”, J. Czecha — wydawcy i drukarza „Zbieracza Literackiego i Politycznego”, późniejszego „Zbieracza Umysłowego Rozrywek” i „Rozrywek Umysłowych” i przede wszystkim opracowanie działalności oficyn „Czasu”.

Szkoda, że tak niewiele miejsca poświęciła autorka postaci K. Majeranowskiego, kontrowersyjnej, ale ważnej dla rozwoju drukarstwa i czasopiśmiennictwa krakowskiego. Praca uzupełniona jest licznymi tabelami, wykresami, zestawem ilustracji i bibliografią źródeł i opracowań.

Hanna Natora-Macierewicz

Sławomir Kalembka, *Prasa demokratyczna Wielkiej Emigracji. Dzieje i główne koncepcje polityczne (1832—1863)*, Toruń 1977.

Zainteresowania badawcze Sławomira Kalembki koncentrują się wokół problemów związanych z prasą Wielkiej Emigracji. Autor ten zajmuje się od dawna historią periodyków tego okresu, starając się odtworzyć emigracyjny system czasopiśmienniczy oraz dorobek myśli ideologicznej i politycznej zaprezentowany na łamach czasopism polskiego wychodźstwa lat międzypowstańskich.

Prezentowana obecnie rozprawa składa się z dwóch części. Część